

Ἡ κοσμολογία τῶν κανονικῶν εὐαγγελίων

Ἀναστασίου Ἀσλανίδη*

Εἰσαγωγικά

Ὁ θαυμασμός καὶ ὁ φόβος ποὺ ἐνέπνεε στὸν ἄνθρωπο ὁ οὐρανὸς καὶ τὸ σύμπαν ἔχει βαθιὲς ρίζες μέσα στὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ του. Στὴν ἀρχαία Ἀνατολή, τὴ Μικρὰ Ἀσία, τὴ Μεσοποταμία καὶ τὴν Αἴγυπτο τὰ ἀστρικὰ φαινόμενα ἐθεωροῦντο ὡς θεϊκὰ ὄντα μὲ ἐνεργὸ ρόλο στὸν κόσμο. Οἱ Βαβυλώνιοι ὑπῆρξαν ἴσως ἀπὸ τοὺς πρώτους λαοὺς ποὺ παρατηροῦσαν μεθοδικὰ τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ οὐράνια σώματα καὶ κατέγραφαν τὶς κινήσεις τους. Ἄλλωστε, οἱ ἐπιστημονικὲς παρατηρήσεις τῶν Βαβυλωνίων ποὺ συνδυάζονται μὲ τὶς θρησκευτικὲς τοὺς πεποιθήσεις εἶναι κάτι ἀξιοθαύμαστο¹.

Μέχρι καὶ σήμερα διασώζεται ἡ πεποίθηση ὅτι τὰ οὐράνια σώματα καὶ οἱ κινήσεις τους ἐπηρεάζουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Μία τέτοια ἀντίληψη ἦταν ἰδιαίτερα διαδεδομένη ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ἐπίσης, εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀναφέρουμε ὅτι ὁ οὐράνιος θόλος ἀποτελοῦσε πηγὴ προβλέψεων καὶ μία λανθασμένη ἢ διαφορετικὴ κίνηση τῶν ἀστρῶν μπορεῖ νὰ σήμαινε καταστροφὴ ἢ καὶ ἐπιτυχία σὲ κάποιο ἐγχεῖρημα. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ συνδέθηκαν μὲ τὴν θεολογία τοῦ κάθε πολιτισμοῦ γενικώτερα, ὅπως καὶ μὲ τὴ θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια².

* Ὁ Ἀναστάσιος Ἀσλανίδης εἶναι διδάκτωρ Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

1. P. Kriwaczek, *Babylon: Mesopotamia and the Birth of Civilization*, Thomas Dunne Books, St. Martin's Griffin, New York 2012, σσ. 15-37 καὶ 66 κ.έ.

2. Περισσότερα σχετικὰ μὲ τὴ θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης βλ. F. J. Matera, *New Testament Theology: Exploring Diversity and Unity*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky 2007, σσ. xxvi-xxviii καὶ 1 κ.έ., ὅπως καὶ X. Ἀτματζίδης, *Ἡ Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης*, ἐκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2019.

Ἡ ἀξία τοῦ οὐρανοῦ δὲν ὑπονομεύθηκε οὔτε ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφία· ἀντίθετα, μᾶλλον ἐνισχύθηκε³. Τὰ ἄστρα παρέμειναν τὸ ὑπόδειγμα τῆς τέλειος τάξεως, ἐνῶ τὰ μεγάλα οὐράνια σώματα, ὅπως οἱ πλανῆτες, ἀναδείχθηκαν ἀκόμη περισσότερο. Οἱ ἀστρονομικὲς παρατηρήσεις συνεχίστηκαν καὶ ἔφεραν στὸ φῶς μεγάλες ἀνακαλύψεις. Ἡ ἀστρολογία, ἡ ὁποία εἶχε συνεχῆ παρουσία σὲ κάποια μορφή, κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδο ἀναπτύχθηκε περαιτέρω, λαμβάνοντας στοιχεῖα τόσο ἀπὸ ἀρχαῖες ἀστρικὲς δοξασίες, ὅσο καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικὲς παρατηρήσεις⁴.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς βιβλικῆς γραμματείας, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔχει ἀρκετὰ σημεία στὰ ὁποῖα φαίνεται πῶς δέχεται ἐπιρροὲς ἀπὸ ἀστρικὰ μυθικὰ μοτίβα⁵, ὅπως αὐτὰ στὰ Ἑσαΐα 14 καὶ Ἰεζεκιήλ 28. Ἡ λατρεία τῶν οὐράνιων σωμάτων ἦταν φυσικὰ καταδικαστέα, ὅπως καὶ ὅτι ἦταν κάτι ἐπικίνδυνον γιὰ τὴν πίστη στὸν Γιαχβέ. Ἀλλὰ ἡ κοσμογονία στὸ Γένεσις 1, 14 δείχνει τὶς ἐπιρροὲς ποὺ ἦταν ζωντανὲς στὴν ἰουδαϊκὴ κοινωνία καὶ ἄφηναν χώρο γιὰ τὴ μελέτη τοῦ οὐρανοῦ. Ἄς μὴν λησμονοῦμε ἄλλωστε ὅτι καὶ ἡ κοινότητά τοῦ Κουμράν χρησιμοποιοῦσε ὠροσκόπια καὶ βροντολόγια⁶. Ὁ Γιαχβὲ ἦταν τὸ ὑπέρτατον ὄν, ὁ Κύριος καὶ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, αὐτὸς ποὺ ἐπικαλεῖτο τὸ ὄνομα κάθε

3. Πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ παρατήρηση καὶ ἡ καταγραφή τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀστέρων ἐπηρέασαν ἄμεσα καὶ τὴν ἐλληνικὴ μυθολογία. K. Kerényi, *Mythologie der Griechen: Götter, Menschen und Heroen*, Klett – Cotta, Stuttgart 2013, σσ. 29-31.

4. J. T. Pennington – S. M. McDonough (eds.), *Cosmology and New Testament Theology*, T & T Clark, London 2008, σσ. 1-2.

5. «... καὶ ἀναπαύσονται ἐπὶ τῆς γῆς ... ἄδης κάτωθεν ... ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρῶτὸς ἀνατέλλων συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ... εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου καθιῶ ἐν ὄρει ὑψηλῇ ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ τὰ πρὸς βορρᾶν ἀναβήσομαι ἐπάνω τῶν νεφελῶν ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ νῦν δὲ εἰς ἄδου καταβήση καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς» (Ἠσ. 14) καὶ «... ἐν καρδίᾳ θαλάσσης ... ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ ἐγενήθης πᾶν λίθον χρηστὸν ἐνδεδεσθαι σάρδιον καὶ τοπάζιον καὶ σμάραγδον καὶ ἄνθρακα καὶ σάπφειρον καὶ ἴασπιν καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ λιγύριον καὶ ἀχάτην καὶ ἀμέθυστον καὶ χρυσόλιθον καὶ βηρύλλιον καὶ ὀνύχιον καὶ χρυσίου ἐνέπλησας τοὺς θησαυροὺς σου καὶ τὰς ἀποθήκας σου ἐν σοὶ ἅφ' ἧς ἡμέρας ἐκτίσθης σύ ... ἐν μέσῳ λίθων πυρίνων» (Ἰεζ. 28, 8· 13-14).

6. Ἡ βροντολογία ἦταν ἡ παρατήρηση τῶν κεραυνῶν καὶ τῶν βροντῶν, μὲ σκοπὸ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μέλλοντος καὶ τὴν ἐπιλογὴ τῶν σωστῶν ἀποφάσεων ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ πάρει κάποιος στὴ ζωὴ του.

ἄστρου. Αὐτὸ ἄλλωστε θέλει νὰ δείξει τὸ κείμενο τῆς κοσμογονίας στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως⁷.

Ἡ ἀρχαία κοσμολογία εἶναι σημαντικὴ καὶ παροῦσα ἀκόμη καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη. Οἱ ἀναφορὲς τοῦ Παύλου στὸ στερέωμα καὶ στὸν ἐπουράνιο κόσμος⁸, ἡ κοσμικὴ μάχη μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ, ἡ κατάβαση καὶ ἀνάβαση στὴ γῆ καὶ τὸν οὐρανό, ὅπως καὶ ἡ σκιαγράφηση τοῦ κόσμου στὸ βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως, δηλώνουν τὴν παρουσία τέτοιων ἐπιρροῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ σύμπαν. Ἄν καὶ στὴν παροῦσα μελέτη θὰ ἐπικεντρωθοῦμε μόνο στὰ κανονικὰ εὐαγγέλια, θὰ ἦταν σωστὸ νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ πρόσληψη τοῦ σύμπαντος ὑπάρχει καὶ στὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Διότι, κείμενα ὅπως ἡ Β' Πέτρου⁹, σκιαγραφοῦν μία ἰδιαίτερη εἰκόνα τοῦ σύμπαντος, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνονταν οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

1. Ἡ κοσμολογία στὸ κατὰ Μᾶρκον εὐαγγέλιο

Ἡ κοσμολογία τοῦ Μάρκου ἐπικεντρώνεται στὴ μάχη μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ¹⁰. Οἱ ἀντίθετες καὶ δαιμονικὲς δυνάμεις λυμαίνονται τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ δυνάμεις αὐτὲς μπορεῖ νὰ ὑπάγονται τόσο στὴν πνευματικὴ, ὅσο καὶ στὴν πολιτικὴ σφαῖρα¹¹. Γιὰ τὸν Μᾶρκο ὁ κόσμος εἶναι ἓνα ἐπικίνδuno μέρος γεμάτο παγίδες γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ μὲ τὸν Ἰησοῦ καὶ τὴν ἐρχόμενη βασιλεία του θὰ γίνει ὁ φορέας τῆς ἀλλαγῆς, τῆς μεταμόρφωσης¹². Γιὰ τὸν Μᾶρκο ὁ

7. J. W. Hilber, *Old Testament Cosmology and Divine Accommodation: A Relevance Theory Approach*, Cascade Books, Eugene Oregon 2020, σ. 4.

8. J. D. Dunn, *The Theology of Paul the Apostle*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K. 1998, σσ. 38-42.

9. Περισσότερα γιὰ Β' Πέτρου βλ. Χ. Ἀτματζίδη, *Ἑρμηνευτικὸ Ὑπόμνημα στὴ Β' Πέτρου*, ἐκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2014.

10. Γιὰ τὰ ζητήματα τῆς θεολογίας τοῦ Μάρκου βλ. D. A. deSilva, *An Introduction to the New Testament: Context, Methods and Ministry Formation*, IVP Academic, Downers Grove 2004, σσ. 200-201· ἐπίσης βλ.: Χ. Ἀτματζίδης, *Ἡ Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης*, ὅ.π., σσ. 755-759 καὶ W. R. Telford, *The Theology of the Gospel of Mark*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom 2002, σ. 137 κ.έ.

11. *Μᾶρκ.* 5, 1-14.

12. J. T. Pennington – S. M. McDonough, ὅ.π., σ. 45.

κόσμος βρίσκεται στην διαδικασία της απελευθέρωσης από τα δεσμά των δυνάμεων που θέλουν να τον άφανίσουν. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ συμβαίνει μὲ τὴ νίκη τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τοῦ Σατανᾶ, ὁ ὁποῖος νικᾶται ἀπὸ τὸ πάθος, τὸν θάνατο καὶ τὴν ἀνάστασή Του¹³.

Ἔτσι στὰ ἔσχατα ἡ δημιουργία σώζεται καὶ ἐνώνεται πάλι μὲ τὸν Θεό, ὁλοκληρώνοντας τὴν κοσμολογικὴ διαμάχη μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο καὶ ὁ Μᾶρκος ἀποκαλεῖ τὸ ἔργο του «εὐαγγέλιο»¹⁴. Μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπο ὁ Μᾶρκος παρουσιάζει τὴν κοσμολογία του, ἡ ὁποία εἶναι αὐτὴ τῆς λύτρωσης καὶ τῆς σωτηρίας ποὺ ἐπιτυγχάνεται μέσῳ τοῦ Ἰησοῦ, στοιχεῖο ποὺ ἔχει ἐπέκταση στοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα¹⁵, τὴ φύση καὶ στὴ γενικώτερη πρόσληψη τοῦ κόσμου. Ἐπομένως, μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα μπορούμε νὰ ἀρχίσουμε νὰ καταλαβαίνουμε καλύτερα τὶς θεολογικὲς δομὲς ποὺ ἔχουν εἰσαχθεῖ μέσα στὴν ἀφήγηση καὶ διαμορφώνουν τὴν κατανόηση τοῦ κόσμου καὶ τῆς ὑπαρξῆς.

Ἡ πρόσληψη τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Μᾶρκο παραπέμπει σὲ μία ἀποκαλυπτικὴ ἐσχατολογία. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ εὐαγγέλιο φέρει συγκεκριμένα ἐσχατολογικὰ χαρακτηριστικά, ὅπως τὸν διαχωρισμὸ μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ, τὸν μεσσιανισμό, τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν ἐλπίδα στὴ θεία σωτηρία. Ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἐσχατολογία ἦταν ἓνα κοινωνικὸ καὶ θρησκευτικὸ φαινόμενο τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖο εἶχε μεγάλη ἀνθηση σὲ κοινότητες ὅπως αὐτὴ τοῦ Κουμράν. Αὐτὸ ἴσως φανερώνει ὅτι τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου γράφτηκε ἀπὸ μία ἢ γιὰ μία κοινότητα ποὺ εἶχε ἔντονες ἀποκαλυπτικὲς ἀντιλήψεις¹⁶.

13. M. Patella, *Lord of the Cosmos: Mithras, Paul, and the Gospel of Mark*, T & T Clark, New York – London 2006, σ. 59.

14. *Μᾶρκ.* 1, 1. Βλ. R. H. Stein, *Mark*, Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan 2008, σσ. 40-42 καὶ Adela Y. Collins, *Mark: A Commentary*, H. W. Attridge (ed.), Fortress Press, Minneapolis 2007, σσ. 130-132.

15. Γιὰ τὴ ζωικὴ ποικιλότητα στὴν Καινὴ Διαθήκη βλ. Μ. Γκουτζιούδης, *Φύσις Θηρίων. Ἡ χρῆση τῆς Ζωικῆς Ποικιλότητος στὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ στὸ Περιβάλλον της*, ἐκδ. Μέθεξις, Θεσσαλονίκη 2013.

16. Πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ὅτι τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου δὲν θεωρεῖται ἀποκάλυψη, διότι αὐτὸ τὸ εἶδος γραμματείας θέλει νὰ φανερώσει τὰ μυστήρια τοῦ θεοῦ μέσα ἀπὸ μιὰ πληθώρα ρητορικῶν, ἀφηγηματικῶν καὶ θεολογικῶν μέσων. Περισσότερα βλ.: Adela Y. Collins, *ὁ.π.*

Πώς όμως θα μπορούσε ἡ ἀποκαλυπτικὴ ἐσχατολογία τοῦ Μάρκου νὰ ἐπηρεάσει τὴν κοσμολογικὴ του πρόσληψη; Μὲ ἀπλᾶ λόγια, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ παρουσία δυϊσμοῦ¹⁷ στὴν ἀφήγηση ὅπου ὁ Ἰησοῦς παρουσιάζεται νὰ φανερώνει τὰ θεϊκὰ σημάδια του, τὶς προειδοποιήσεις του γιὰ τὴν καταστροφή, ὅπως καὶ τὴν πρόγευση τῆς θεϊκῆς δόξης, εἶναι στοιχεῖα ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρώπινη γνώση καὶ κατανόηση. Οἱ ἐξορκισμοὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ διδασκαλία του γιὰ τὴν ἐπερχόμενη Βασιλεία, ἡ μάχη του μὲ τὸ κακὸ εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα προδίδουν μία πανοραμικὴ εἰκόνα τοῦ σύμπαντος, ὅπως τὸ ἀντιλαμβανόταν ὁ Μᾶρκος¹⁸. Πρόκειται δηλαδὴ γι' αὐτὲς τὶς στιγμὲς ποὺ ἔχουμε μέσα στὶς διηγήσεις τὴ συνάντηση οὐρανοῦ καὶ γῆς, φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας, καλοῦ καὶ κακοῦ.

Στὸ εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου ἡ λέξη οὐρανὸς ἀποτελεῖ τὴν πιὸ συχνὴ κοσμολογικὴ εἰκόνα. Αὐτὴ χρησιμοποιεῖται δεκαεπτὰ φορὲς¹⁹ καὶ λειτουργεῖ ὡς μέσο ἐπίκλησης τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης, ὁ Ἰησοῦς ὅταν κάνει κάποιο θαῦμα στρέφεται πρὸς τὸν οὐρανό²⁰, ἐνῶ συχνὰ ὁ οὐρανὸς παρουσιάζεται κοσμολογικὰ ὡς τὸ μέρος ὅπου κατοικοῦν τὰ οὐράνια ὄντα, ὅπως ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι²¹. Ὅμως, στὸ σημεῖο ὅπου ὁ οὐρανὸς παίζει σημαντικώτερο ρόλο εἶναι κατὰ τὴ βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ: «καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν»²².

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἦταν πολὺ σημαντικὸ γιὰ τὴν κοινότητα τοῦ Μάρκου, ὅπως καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦταν αὐτὸς ποὺ βάπτισε τὸν Ἰησοῦ²³. Κάτι τέτοιο καθιστᾷ τὸν Ἰησοῦ Μεσσία ἀλλὰ καὶ δοῦλο

17. Γιὰ τὸν δυϊσμὸ μεταξὺ ἄλλων βλ. C. C. Simuț, *F. C. Baur's Synthesis of Böhme and Hegel: Redefining Christian Theology as a Gnostic Philosophy of Religion*, Brill, Leiden – Boston 2014, σσ. 125-140.

18. J. T. Pennington – S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σ. 47.

19. *Μᾶρκ.* 1, 10, 11· 4, 32· 6, 41· 7, 34· 8, 11· 10, 21· 11, 25, 30, 31· 12, 25· 13, 25, 27, 31, 32· 14, 62· 16, 19.

20. *Μᾶρκ.* 6, 41· 7, 34.

21. *Μᾶρκ.* 1, 10, 11· 4, 32· 10, 21· 11, 25· 12, 25· 13, 25, 27, 31, 32· 14, 62.

22. *Μᾶρκ.* 1, 10. Βλ. Mary Ann Beavis, *Mark*, Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan 2011, σσ. 36-40.

23. Γιὰ τὴν βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ βλ.: Μ. Γκουτζιούδης, *Ερμηνεία καὶ Πρόσληψη Εὐαγγελικῶν Κειμένων*, τόμ. Α', ἐκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2019, σσ. 171-204.

Κυρίου²⁴. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο βρίσκουν ἀντίκρισμα τὰ λόγια στὰ Ἡσ. 42, 1 καὶ Ψαλμ. 2, 7. Ἡ ἀποκαλυπτικὴ θεοφάνεια ποὺ μᾶς περιγράφεται στὴ διήγηση θέλει νὰ προβάλλει τὶς θεολογικὲς θέσεις τοῦ Μάρκου, οἱ ὁποῖες φέρουν μία κοσμολογικὴ χροιά²⁵. Τὸ μοτίβο στὸ ὁποῖο ὁ οὐρανὸς σχίζεται στὰ δύο, ὑπάρχει καὶ στὴν ἰουδαϊκὴ παράδοση κατὰ τὴν περίοδο τοῦ δευτέρου ναοῦ²⁶.

Αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι κοινὸ σὲ ἀποκαλυπτικὰ γεγονότα καὶ θέλει νὰ δείξει ὅτι ὁ ἐπίγειος καὶ ὁ ἐπουράνιος κόσμος εἶναι χωρισμένοι ἀλλὰ ἡ εἴσοδος τοῦ Θεοῦ στὸν ἐπίγειο κόσμος σπάει αὐτὸν τὸν διαχωρισμό²⁷. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη οἱ προφῆτες ἐπικαλοῦνται τὸν Γιαχβὲ γιὰ νὰ λυτρώσει τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοὺς δυνάστες του. Ἡ ἀπελευθέρωση θὰ ἔλθει μὲ τὴν ἄμεση παρέμβαση τοῦ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος θὰ συντρίψει τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ θὰ ἀποκαταστήσει τὸν λαὸ του²⁸.

Στὸ ἴδιο πνεῦμα κινεῖται καὶ ὁ Μᾶρκος κατὰ τὴ βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκεῖ θέλει τὸν Θεὸ νὰ παρουσιάζεται σχίζοντας τὸ ἀόρατο πέπλο ποὺ χωρίζει τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ. Ἕνα παρόμοιο μοτίβο συναντᾶται καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Σταυρώσεως, ὅπου τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων ποὺ χωρίζει τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ σχίζεται²⁹. Μὲ αὐτὲς τὶς δύο σκηνές (τὴ βάπτισις καὶ τὴ σταύρωση), ποὺ μᾶς περιγράφει ὁ Μᾶρκος, μποροῦμε νὰ καταλάβουμε δύο σημαντικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν κοσμολογία του³⁰: Τὸ πρῶτο ἔχει νὰ

24. Adela Y. Collins, *ὁ.π.*, σσ. 53 κ.έ. καὶ W. L. Lane, *The Gospel of Mark*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge U.K. 1988, σσ. 298-303.

25. J. Marcus, *Way of the Lord: Christological Exegesis of the Old Testament in the Gospel of Mark*, Westminster/John Knox Press, Louisville Kentucky 1992, σσ. 56-58· βλ. ἀκόμη Ἰω. Δ. Καραβιδόπουλος, *Τὸ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγέλιο*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 137-139 καὶ 157-163 καὶ C. E. B. Cranfield, *The Gospel According to St. Mark*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom 2005, σσ. 347-411.

26. Ἡσ. 64, 1· Ἰεζ. 1, 1· Λευϊτ. 2, 6· 5, 1 καὶ 18, 6.

27. V. Taylor, *The Gospel According to St. Mark: the Greek Text with Introduction, Notes, and Indexes*, Macmillan, St. Martin's P., London, Melbourne etc. – New York 1966, σσ. 160.

28. Περισσότερα βλ. H. D. Preuss, *Θεολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης*, μετὰφρ.–ἐπιμ. Ἰω. Μούρτζιος, ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2016.

29. *Μᾶρκ.* 15, 38.

30. Ἰω. Καραβιδόπουλος, *ὁ.π.*, σσ. 9-11 καὶ 499· βλ. ἀκόμη R. H. Stein, *ὁ.π.*, σσ. 56-59· Adela Y. Collins, *ὁ.π.*, σ. 135 κ.έ. καὶ M. Γκουτζιούδης, *ὁ.π.*, σσ. 182-183.

κάνει με τὸ γεγονός ὅτι ἡ θεία παρέμβαση εἶναι αὐτὴ ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσει ἄμεσα τὴν τάξη τοῦ σύμπαντος καὶ νὰ ἀλλάξει τὰ δεδομένα κάθε ἔκβασης. Τὸ δεύτερο σημαντικό στοιχεῖο εἶναι ὅτι ὁ Μᾶρκος ἔβλεπε τὸν ἐπίγειο κόσμος ὡς καθρέφτη τοῦ ἐπουράνιου. Μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τὸν παραλληλισμὸ ποὺ ὑπάρχει μετὰ τοῦ σχίσματος τοῦ καταπετάσματος τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀρκετοὶ ἐρευνητὲς ἄλλωστε ἔχουν ὑποστηρίξει τὶς θεολογικὲς προεκτάσεις ποὺ ἔχει τὸ σχίσμα τοῦ καταπετάσματος, μία σκηνὴ ποὺ λειτουργεῖ καὶ γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴ μεσσιανικότητα τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως καὶ τὴν πρόρρηση τῆς καταστροφῆς τοῦ ναοῦ³¹.

Ἔτσι λοιπόν, ὁ ναὸς κατὰ τοὺς Ἰουδαίους ἦταν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ κόσμου καὶ λειτουργοῦσε ὡς σημεῖο συνάντησης τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Οἱ κοσμικοὶ συμβολισμοὶ τοῦ ναοῦ δὲν σταματοῦν ἐδῶ, διότι ὁ ναὸς συμβόλιζε ὅλη τὴν οἰκουμένη, τὴν κατοικήσιμη γῆ, τὰ ἄκρα τοῦ σύμπαντος καὶ τὸν οὐρανόν. Ὁ ναὸς ἀποτελοῦσε δηλαδὴ ἓνα μικρόκοσμο τοῦ σύμπαντος³². Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, κατὰ τὴν πρώτη περίπτωση ὁ οὐρανὸς σχίζεται γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἡ ἔνωση οὐρανοῦ καὶ γῆς μπορεῖ νὰ γίνει καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, ἐνῶ κατὰ τὴ δεύτερη γιὰ νὰ δηλώσει τὴ θεία παρουσία μέσα στὸν Ἰησοῦ καὶ νὰ ἀντιταχθεῖ στὴν ἡγεσία τοῦ ναοῦ, ἡ ὁποία ὀργάνωσε τὴ σταύρωσή Του³³. Ἐνὰ ἐνδιαφέρον στοιχεῖο ποὺ θὰ θέλαμε νὰ ἀναφέρουμε εἶναι ὅτι τὸ μέρος ὅπου φυλασσόταν ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης, τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, μετὰ τὴ βαβυλώνια αἰχμαλωσία καὶ τὴν ἀνακατασκευὴ τοῦ ναοῦ εἶναι πλέον ἄδεια, διότι ἡ Κιβωτὸς χάθηκε κατὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ³⁴.

Συνεχίζοντας στὸ εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου, οἱ ἐρευνητὲς ἀποκαλοῦν τὸ κεφάλαιο 13 «Μικρὴ Ἀποκάλυψη»³⁵. Ἄν καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ Ἰησοῦ δὲν φέρει αὐστηρὰ ἀποκαλυπτικὰ στοιχεῖα, ἔχει ἀρκετὲς ὁμοιότητες με

31. Περισσότερα βλ. J. T. Pennington – S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σ. 53. Ἐπίσης μετὰ ἄλλων βλ. J. D. G. Dunn, *New Testament Theology: an introduction*, Abingdon Press, Nashville 2009· βλ. ἀκόμη Χ. Ἀτματζίδης, *Ἡ Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης*, *ὁ.π.*

32. G. K. Beale, *The Temple and the Church's Mission: A Biblical Theology of the Dwelling Place of God*, InterVarsity Press, Downers Grove, IL 2004, σσ. 29-80.

33. J. T. Pennington and S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σσ. 55.

34. Κ. Θ. Ζάρας, *Ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης*, ἐκδ. Ἑννοια, Ἀθήνα 2005, σσ. 50-51.

35. R. H. Stein, *ὁ.π.*, σσ. 582-584.

ἀποκάλυψη καθὼς περιέχει εἰκόνες κοσμικοῦ περιεχομένου, ὅπως καὶ θεολογικὰ στοιχεῖα καὶ κοινὰ μοτίβα μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴ γραμματεία. Ἀρκετοὶ ἄλλωστε εἶναι οἱ ἐρευνητὲς ποὺ πιστεύουν ὅτι ἡ ὁμιλία τοῦ Ἰησοῦ στὸ κεφάλαιο αὐτὸ γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπονοεῖ πράγματι τὴν καταστροφὴ τῆς ἰδίας τῆς πόλεως, παρὰ μία ἐπικείμενη ἐπάνοδό του³⁶.

Τὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα προβλημάτισε ἀρκετὰ τὴν ἔρευνα³⁷. Ἀπὸ τὴ μία ἡ διήγηση μπορεῖ πράγματι νὰ ἀναφέρεται στὸ τέλος τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου σὲ κοσμικὰ μεγέθη, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μπορεῖ νὰ σημαίνει κάτι ἄλλο. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μπορεῖ νὰ θεωροῦσαν ὅτι τὸ τέλος τοῦ κακοῦ καὶ ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μεσσία θὰ εἶχε ὡς ἀπαρχὴ τὴν καταστροφὴ τοῦ ναοῦ, τὸ κέντρο τῆς ἡγέσιās τοῦ Ἰσραὴλ, τὸν μικρόκοσμο ποὺ ἐδραζόταν στὴν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ αὐτὸ διότι ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἔφθανε μέχρι καὶ τὴ διαχείριση ξένων αὐτοκρατοριῶν, κάτι ποὺ περιγράφει μιὰ πολιτικο-θρησκευτικὴ κοσμολογία, ἡ ὁποία εἶχε βαθιὲς ρίζες στὸν τρόπο σκέψεως τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ποὺ ἐπηρέασαν τὶς κοσμολογικὲς ἀπόψεις τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἀργότερα³⁸.

Γι' αὐτὸ βλέπουμε τὴ συμπεριφορὰ τῶν Ἰουδαίων μέσα ἀπὸ τὰ κείμενά τους νὰ εἶναι ἀνάλογη. Γιὰ νὰ μπορέσει κάποιος νὰ καταστρέψει τὴ θρησκεία τῶν ἐθνικῶν, πρέπει νὰ καταστρέψει τὴν πολιτικὴ τῶν ἐθνικῶν, ποὺ ἐξαρτᾶται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ Γιαχβὲ νίκησε τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλὰ καὶ ἀργότερα τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Βαβυλωνίους. Ἡ ἐπιβίωση τῆς ἰουδαϊκῆς κοινότητος εἶναι σημάδι ὅτι ὁ Γιαχβὲ τοὺς συντηρεῖ καὶ φροντίζει νὰ καταπολεμεῖ ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ εἶναι ἀντίθετες μὲ

36. R. T. France, *The Gospel of Mark: a Commentary on the Greek Text*, Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan / Cambridge U.K., The Paternoster Press, Carlisle, 2002, σσ. 497-546 καὶ R. T. France, *Jesus and the Old Testament; His Application of Old Testament Passages to Himself and His Mission*, Inter-Varsity Press, Downers Grove, IL 1971, σσ. 139-148.

37. Ἰω. Καραβιδόπουλος, ὁ.π., σσ. 398-417· βλ. ἀκόμη W. L. Lane, ὁ.π., σ. 444 κ.ε.: Mary Ann Beavis, ὁ.π., σσ. 188-204 καὶ W. R. Telford, ὁ.π., σσ. 205-213, ὅπως καὶ Adela Y. Collins, ὁ.π., σσ. 593-600.

38. J. T. Pennington and S. M. McDonough, ὁ.π., σ. 57.

αὐτὸν καὶ –κατὰ συνέπεια– οἱ ἴδιοι οἱ Ἰουδαῖοι γίνονται ἄρωγοὶ αὐτῆς τῆς νίκης³⁹.

Συμπερασματικά μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ κοσμολογία τοῦ Μάρκου εἶναι τόσο πολιτική ὅσο καὶ θρησκευτική. Μεταξὺ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καταπετάσματος καὶ τῆς ἐπίγειας πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπάρχει μία ἄμεση σύνδεση. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι ἓνα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ τῆς θεολογίας τοῦ Μάρκου, ποὺ ἐπηρεάζει ἄμεσα τὴν κοσμολογική του θεώρηση καὶ ἀποδίδεται μὲ διάφορους τρόπους μέσα στὸ εὐαγγέλιό του.

2. Ἡ κοσμολογία στὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιο

Τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων ἦταν ἀρκετὰ διαδεδομένη ἡ ἀντίληψη περὶ ἐνὸς συμβολικοῦ σύμπαντος, εἰδικὰ σὲ κοινότητες οἱ ὁποῖες ἦσαν πιὸ ἀπομονωμένες ἀπὸ τὸν κύριο κορμὸ τῶν ὑπολοίπων⁴⁰. Αὐτὴ προῆλθε ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ θεωρητικῶν παραδόσεων ποὺ εἰσῆχθησαν μέσα σὲ συστήματα πίστεως καθοδηγούμενα ἀπὸ ἓναν συμβολικὸ ὀλοκληρωτισμό⁴¹. Πιὸ ἀπλᾶ, τὸ συμβολικὸ σύμπαν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ συστήματα πίστεως, ἀξιῶν καὶ συμβόλων, τὰ ὁποῖα περιγράφουν τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο προσλαμβάνουν τὸν κόσμον οἱ κοινότητες ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦν⁴².

Οἱ κοσμολογικὲς ἐκφράσεις καὶ τὸ λεξιλόγιο ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιο συνδυάζονται μὲ θεολογικοὺς ὅρους καὶ ἐκφράζουν ἓνα ἰδιαίτερο περιεχόμενο⁴³. Τὸ κύριο στοιχεῖο τῆς κοσμολογίας τοῦ Ματθαίου εἶναι οἱ ὅροι οὐρανὸς καὶ γῆ, οἱ ὁποῖοι φέρουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴν κοινότητα καὶ τὸν συγγραφέα.

39. Γιὰ τὸν Γιαχβὲ ὡς πολεμιστὴ μεταξὺ ἄλλων βλ. H. D. Preuss, *ὁ.π.*, σσ. 252-254.

40. Σχετικὰ γιὰ τὴ θεολογία καὶ τὴν πρόσληψη τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος στὴν κοινότητα τοῦ Ματθαίου καὶ τῶν ὑπόλοιπων Εὐαγγελιστῶν βλ. G. Ladd, *A Theology of the New Testament*, Donald Hagner (ed.), William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1993, σσ. 54-67, 80-81, 91-93 καὶ 104-106.

41. P. L. Berger – T. Luckmann, *The Social Construction of Reality: a Treatise in the Sociology of Knowledge*, Irvington Publishers, New York 1980, σ. 113.

42. U. Luz, *Matthew in History*, Fortress Press, Minneapolis 1989, σ. 23.

43. D. L. Turner, *Matthew*, Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan 2008, σ. 1.

Ἀναμφίβολα ὁ Ματθαῖος θέλει νὰ μιμηθεῖ τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, προσπαθώντας νὰ παρουσιάσει μία δική του, νέα Γένεση⁴⁴. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε οἱ ὅροι ποὺ ἀναφέραμε ἀπαντοῦν στὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως. Οἱ ὅροι αὐτοὶ δὲν ἦταν ξένοι στοὺς Ἰουδαίους καὶ γι' αὐτὸ παρατηροῦμε τὴν χρήση τους συνεχῶς στὴν Παλαιὰ Διαθήκη⁴⁵.

Ἡ λέξη οὐρανὸς χρησιμοποιεῖται στὸν Ματθαῖο 30% περισσότερο ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους εὐαγγελιστές⁴⁶. Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ περιγράψει τόσο τὸν ἐπουράνιο, πνευματικὸ κόσμος, ὅσο καὶ μὲ τὴν κυριολεκτικὴν του ἔννοια. Ἡ λέξη γῆ ἀπαντᾷ καὶ αὐτὴ ἀρκετὲς φορὲς στὸ εὐαγγέλιο, ἔχοντας παρόμοιο νόημα καὶ ἀναλογίες. Οἱ δύο αὐτὲς λέξεις ἐμφανίζονται περίπου 43 φορὲς μαζί, σὰν ζευγὸς λέξεων. Τὸ ζευγὸς αὐτὸ χρησιμοποιεῖται καὶ εἶναι ιδιαίτερα σημαντικὸ στὶς σκηνὲς ὅπου περιγράφονται ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητές⁴⁷.

Ἡ χρῆση τῶν λέξεων αὐτῶν, τόσο στὸν ἐνικὸ ὅσο καὶ στὸν πληθυντικὸ, δηλώνει ἓνα σημαντικὸ στοιχεῖο τῆς θεολογίας τοῦ Ματθαίου ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν κοσμολογία του. Ὁ Ματθαῖος θέλει νὰ δείξει τὴ διαφορὰ, τὴν ἀντίθεση καὶ μερικὲς φορὲς τὴν ἀντιπαράθεση ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς⁴⁸. Ὁ ἓνας ὅρος ἀντιπροσωπεύει τὸν Θεό, ἐνῶ ὁ ἄλλος τοὺς ἀνθρώπους, παρουσιάζοντας ἔτσι τὴ διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, μεταξὺ οἰκουμένης καὶ Ἄδης. Δὲν χωρεῖ καμμία ἀμφιβολία ὅτι, ὅταν ὁ Ματθαῖος καταγράφει τὰ γεγονότα καὶ ἀφηγεῖται τὶς διηγήσεις, παραπέμπει ἄμεσα ἢ ἔμμεσα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Αὐτὸ ἀποκαλύπτει τὴν προσπάθειά του νὰ δημιουργήσει αὐτὴν τὴ νέα Γένεση, ποὺ ξεκινᾷ μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἰησοῦ στὴ γῆ καὶ ὁλοκληρώνεται στὸ κενὸ μνῆμα καὶ τὴν ἀνάστασι⁴⁹.

44. J. T. Pennington – S. M. McDonough, ὁ.π., σ. 43.

45. Γιὰ τὸ ἰουδαϊκὸ ὑπόβαθρο τοῦ εὐαγγελίου βλ. μεταξὺ ἄλλων C. S. Keener, *A Commentary on the Gospel of Matthew*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K. 1999, σ. 112.

46. C. H. Talbert, *Matthew*, Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan 2010, σ. 297.

47. Ματθ. 4, 14-16 καὶ 12, 17-21. Βλ. B. Witherington, *Matthew*, Smyth & Helwys Publishing, Georgia 2006, σσ. 94-96.

48. L. Morris, *The Gospel According to Matthew*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan / Cambridge U.K. & Appolos, Leicester England 1992, σσ. 2-3.

49. W. D. Davies – D. C. Allison, *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel According to Saint Matthew*, T & T Clark, London – New York 2004, σ. 166 κ.έ.

Ἡ σύνδεση βέβαια τοῦ Ματθαίου καὶ τῆς Γενέσεως δὲν σταματοῦν ἐδῶ καὶ συνεχίζονται πρὸ ἔντονα. Λεξιλογικὰ μποροῦμε νὰ δοῦμε ὅτι οἱ πρῶτες λέξεις τοῦ εὐαγγελίου εἶναι: «Βίβλος γενέσεως»⁵⁰. Κάτι παρόμοιο μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸν τρόπο ποὺ τελειώνει τὸ εὐαγγέλιο, μὲ τὴν ἀνάθεση τῆς ἀποστολῆς στοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ⁵¹. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Ματθαῖος μπορεῖ καὶ πάλι νὰ συνδέσει τὴ διήγηση του μὲ τὴ Γένεση, ὅπου οἱ μαθητὲς παραπέμπονται στὰ ἔθνη γιὰ νὰ μεταφέρουν τὸ μήνυμα καὶ εὐλογοῦνται ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο καὶ ὁ Γιαχβὲ εὐλογεῖ τὸν Ἀβραάμ⁵².

Ὁ ρόλος ὅμως ποὺ παίζει τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως στὸν Ματθαῖο φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ σημαντικός. Ὅλη αὐτὴ ἡ τυπολογία, ὅπως οἱ ὁμοιότητες μὲ τὴ Γένεση, τὸ ζεῦγος τῶν λέξεων οὐρανὸς καὶ γῆ, ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ στὴν ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιρροὲς ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ παράδοση, μᾶς δείχνουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ματθαίου νὰ ἐντάξει τὸν ἀκροατὴ σὲ ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο κατανόησης τοῦ Ἰησοῦ⁵³. Ὅπως ἐξηγεῖ καὶ ὁ Hieke, ὁ Ἰησοῦς γιὰ τὸν Ματθαῖο συμβολίζει τὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας ἐσχατολογικῆς δημιουργίας⁵⁴. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἄλλωστε, ὅλοι οἱ παραλληλισμοὶ μὲ τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως ἐπικεντρώνονται στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ ἢ σὲ γεγονότα ποὺ συνδέονται ἄμεσα μαζί του.

Τὸ περιεχόμενο λοιπὸν τῆς νέας δημιουργίας εἶναι ἐσχατολογικὸ καὶ τὸ τέλος θὰ εἶναι ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀρχή, ὀλοκληρώνοντας τὶς ἐσχατολογικὲς ἐλπίδες τῶν ἀνθρώπων γιὰ μία νέα κτίσις⁵⁵. Ἐπομένως, μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ Ματθαῖος συνειδητὰ ἐνσωμάτωσε

50. *Ματθ.* 1, 1. Γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ματθαίου καὶ τοὺς προπάτορες τοῦ Ἰησοῦ βλ. Μ. Γκουτζιούδης, *ὁ.π.*, σσ. 25-76 καὶ D. H. Hagner, *Matthew 1-13*, ἐκδ. Word Books Publisher, Dallas, Texas 1993.

51. *Ματθ.* 28, 16-20· Μ. Simonetti, *Matthew 14-28*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois 2002, σσ. 367-369 καὶ U. Luz, *Matthew 21-28*, Fortress Press, Minneapolis 2005, σ. 614 κ.έ., ὅπως καὶ D. H. Hagner, *Matthew 14-28*, Word Books Publisher, Dallas, Texas 1995, σσ. 883-889.

52. *Γεν.* 12, 2-3· J. T. Pennington and S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σ. 38.

53. Γιὰ τὴν κατανόηση καὶ τὴν πρόσληψη τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος καὶ τοῦ Ματθαίου βλ. U. Luz, *Matthew in History*, *ὁ.π.*, σσ. 39 κ.έ., καὶ 82-85.

54. J. M. Auwers – H. J. de Jonge (eds.), *The Biblical Canons*, University Press, Leuven, Belgium 2003, σσ. 646-647 καὶ 644.

55. L. Morris, *ὁ.π.*, σ. 8· ἐπίσης βλ. D. L. Turner, *ὁ.π.* καὶ C. H. Talbert, *ὁ.π.*, σ. 291.

στο έργο του στοιχειά από το βιβλίο της Γενέσεως, δείχνοντας έτσι ότι το λυτρωτικό έργο του Θεού συναντάται στο πρόσωπο του Ίησου Χριστού, ό Όποιος είναι ό φορέας αυτής της νέας δημιουργίας. Ό Ίησους άποτελεί το θεμέλιο πάνω στο όποιο θα στηριχθεί αυτός ό νέος κόσμος, όπως αναφέρει και στην όμολογία του ό Πέτρος⁵⁶.

Ένας τελευταίος σημαντικός όρος που σχετίζεται με την κοσμολογία του Ματθαίου είναι ή παλιγγενεσία⁵⁷. Αυτή ή λέξη έμφανίζεται μόνο δύο φορές στην Καινή Διαθήκη με τη δεύτερη να είναι στο Τίτ. 3, 5. Το περιεχόμενο της έστιάζεται στην ανανέωση του κόσμου από τον Θεό. Στο πλαίσιο λοιπόν του σχήματος ότι το τέλος είναι ή αρχή, υπάρχει και σε αυτήν τη σημασία της συγκεκριμένης λέξης. Η διαφορά όμως με άλλες αντιλήψεις των πολιτισμών της Μέσης Ανατολής είναι ότι ή διαδικασία αυτή δεν γίνεται κατ' έπανάληψη, αλλά είναι μία ανανέωση και μία αποκατάσταση της αρχέγονης τάξης⁵⁸.

Με την παλιγγενεσία έχουμε την ανανέωση του σύμπαντος και όχι την επαναδημιουργία του. Αυτή ή έννοια όμως είναι λάθος να μελετηθεί απομονωμένα από τον κύριο κορμό της κοσμολογίας που παρουσιάζει ό Ματθαίος στο ευαγγέλιο που συνέγραψε. Έτσι, ό Ματθαίος δείχνει ότι ή ανανέωση αυτή θα έλθει την εποχή των έσχάτων, όποτε θα λάβει χώρα ή νέα Γένεση⁵⁹. Η χριστοκεντρική πρόσληψη της θεολογίας που βρίσκεται στο κέντρο της κοσμολογίας του Ματθαίου είναι αυτή ή όποια συνοδεύει και όλο το ευαγγέλιο. Τα έσχατα και ή ανανέωση του σύμπαντος θα προέλθουν από τον Ίησού, όπως και ή κρίση⁶⁰.

Ό Ματθαίος ένώνει το πραγματικό με το συμβολικό σύμπαν, με σημείο αναφοράς τον ίδιο τον Ίησού. Ό συγγραφέας προσπαθεί να μειώσει το χάσμα μεταξύ ανθρώπου και Θεού, ώστε να ένταχθεί ό πρώτος σε μία νέα δημιουργία, έσχατολογική. Αυτό το έπιτυγχάνει χρησιμοποιώντας

56. Περισσότερα για την όμολογία του Πέτρου βλ. Α. Ασλανίδης, *Απόστολος Πέτρος: Η Αναζήτησή του στα Κανονικά Ευαγγέλια*, έκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2020, σσ. 105-128.

57. *Ματθ.* 19, 28· D. H. Hagner, *ό.π.*, σσ. 564-565 και U. Luz, *Matthew 8-20*, έκδ. Fortress Press, Minneapolis 2001, σ. 517.

58. D. C. Sim, "The Meaning of παλιγγενεσία in Matthew 19.28", *Journal of the Study of the New Testament* 15, 50 (1993), σσ. 3-12.

59. D. C. Sim, *Apocalyptic Eschatology in the Gospel of Matthew*, Cambridge University Press, Cambridge 1996.

60. J. T. Pennington – S. M. McDonough, *ό.π.*, σσ. 42-43.

τῇ Γένεσῃ ὡς θεμέλιο τῆς ἱστορίας του καὶ πάνω σὲ αὐτὸ ἀναπτύσσει τὴ διήγησιν τοῦ κατ' αὐτὸν εὐαγγελίου, ἔχοντας τὸ πρῶτο βιβλίον τῆς Πεντατεύχου ταυτόχρονα ὡς ὑπόβαθρο. Ἔτσι, ἡ ἀνανέωση καὶ ἡ δημιουργία τῆς νέας κτίσεως προέρχεται ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖο θεωρεῖται ἡ ἑναρξὴ αὐτῶν τῶν γεγονότων.

3. Ἡ κοσμολογία στὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον

Στὶς διηγήσεις τοῦ Λουκᾶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ μεταμορφώνονται μέσῳ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα⁶¹. Αὐτὴ ἡ διαδικασία ἀλλάζει ἀκόμη καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κάποιος ἀντιλαμβάνεται καὶ προσλαμβάνει τὸν ἴδιον τὸν Θεό. Τόσο στὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον ὅσο καὶ στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὑπάρχουν δύο βασικὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴν γενικώτερη κοσμολογία τοῦ Λουκᾶ⁶²: Τὸ πρῶτο χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ὁ εὐαγγελιστής, μετὰ τὸ εὐαγγέλιον, προσφέρει ἕνα δεῦτερο ἔργο, τὶς Πράξεις, οἱ ὁποῖες λειτουργοῦν ὡς συνέχεια τῶν γεγονότων ὅπου περιγράφεται ἡ ἐξάπλωση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ συνέχεια τῆς ἀποστολῆς τῆς⁶³. Τὸ δεῦτερο χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ὁ Λουκᾶς ἀφηγεῖται τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ, ὅχι μόνον μιὰ φορὰ ἀλλὰ δύο⁶⁴.

Ὁ Ἰησοῦς, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ ἀγγελικὰ ὄντα, ὡς ἄνθρωπος ἀνεβαίνει στοὺς οὐρανούς καὶ κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεῖ νὰ συνεχίσει νὰ καθοδηγεῖ τοὺς ἀποστόλους καὶ τὴν κοινότητα τόσο μὲ τὴ δική Του παρουσία, ὅσο καὶ μὲ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁶⁵. Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ σπάσει τὸ φράγμα μετὰξὺ οὐρανοῦ

61. U. Schnelle, *Theology of the New Testament*, transl. M.E. Boring, Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan 2009, σσ. 465-470.

62. J. B. Green, *The Gospel of Luke*, Mm Eerdmans, Grand Rapids, Michigan / Cambridge U.K. 1997, σσ. 21-23.

63. D. L. Bock, *A Theology of Luke's Gospel and Acts*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan 2011, σσ. 387-388.

64. Λουκ. 24 καὶ Πράξ. 1. D. L. Bock, *Luke*, vol. II: 9:51-24:53, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan 1996, σ. 470 κ.έ.: ἀκόμη βλ. R. T. France, *Luke*, Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan 2013, σσ. 380-399 καὶ R. H. Stein, *Luke*, Broadman & Holman Publishers, Nashville, Tennessee 2001, σσ. 602-624.

65. A. A. Just, *Luke*, InterVarsity Press, Downers Grove, IL 2005 καὶ D. L. Bock, *A Theology*

καὶ γῆς, ὁ Ἰησοῦς στὴ διδασκαλία του ἄλλαξε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι ἀντιλαμβάνονταν τὴν πραγματικότητα ἐκείνη τὴ χρονικὴ στιγμή ἀλλὰ καὶ στὸ μέλλον γενικώτερα⁶⁶.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι ποὺ δομοῦν τὸν κύριο πυρῆνα τῆς κοσμολογίας τοῦ Λουκᾶ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Λουκᾶ φέρει χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα ἀπὸ λεξιλογικῆς πλευρᾶς φαίνεται νὰ ἀντιτάσσονται σὲ κεντρικὲς νόρμες τῆς ἐποχῆς ποὺ σχετίζονταν μὲ τὸν ναὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὴν εἰδωλολατρία καὶ τὸν ἴδιο τὸν Καίσαρα. Ἄλλωστε ἡ χρῆση τῆς λέξεως *Κύριος* καὶ ὁ σκοπὸς τῆς εἶναι ἀρκετὰ γνωστός⁶⁷. Ἐμεῖς ὅμως στὴν παρούσα ἐργασία ἐπικεντρωνόμαστε στὴ βάση τῆς κοσμολογίας τοῦ Λουκᾶ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ μεταμόρφωση τοῦ σύμπαντος μέσα ἀπὸ Αὐτόν⁶⁸.

Ὁ Λουκᾶς ὑπονοεῖ χαρακτηριστικὰ τὴ λέξη *κτίζω*, ἂν καὶ δὲν τὴν χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἀναφερθεῖ στὴ δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Θεό. Γιὰ τὸν Λουκᾶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ κύριος καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος. Ἄλλωστε στὶς *Πράξεις* χαρακτηριστικὰ δηλώνει: «ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων»⁶⁹. Ὅμως, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Λουκᾶ γιὰ τὸ σύμπαν καὶ τὸν κόσμο δὲν ἐπικεντρώνεται στὴ δημιουργία του. Δὲν θέλει ἡ κοσμολογία του νὰ ἐπεκταθεῖ σὲ μία «Νέα Γένεση», κάτι ποὺ ἔκανε ὁ Ματθαῖος. Αὐτὸ ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ παρουσιάσει τὸ μεταμορφωτικὸ ἔργο τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖο καταλήγει στὴν ἀλλαγὴ στάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἰησοῦ ἀλλάζει ριζικὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀντιλαμβάνεται τὸν κόσμο, τὸν Θεὸ καὶ τὸ σύμπαν γενικώτερα. Αὐτὸ τὸ ἐπιτυγχάνει μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάληψη καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Παρακλήτου⁷⁰.

of Luke's Gospel and Acts, ὁ.π., σ. 212 κ.έ., ὅπως καὶ M. D. Goulder, *Luke: A New Paradigm*, Sheffield Academic Press, Sheffield 1989.

66. J. T. Pennington – S. M. McDonough, ὁ.π., σ. 60 καὶ R. H. Stein, ὁ.π., σσ. 46-47 καὶ 48-49.

67. Περισσότερα γιὰ τοὺς χριστολογικοὺς τίτλους τοῦ Ἰησοῦ βλ. X. Ἀτματζίδης, *Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης*, ὁ.π., σσ. 310-328.

68. R. H. Stein, ὁ.π., σσ. 622-625.

69. *Πράξ.* 17, 24· D. L. Bock, ὁ.π., σσ. 389-395.

70. Βλ. D. Farrow, *Ascension Theology*, T & T Clark, London – New York 2011 καὶ ὁ ἴδιος, *Ascension and Ecclesia: on the Significance of the Doctrine of the Ascension for*

Ἡ διπλῇ ἀναφορὰ ποὺ κάνει ὁ Λουκᾶς στὴν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ, στὸ τέλος τοῦ κατ' αὐτὸν εὐαγγελίου καὶ στὴν ἀρχὴ τῶν *Πράξεων*, φανερώνει πόσο σημαντικὸ ἦταν γιὰ τὸν ἴδιο αὐτὸ τὸ γεγονὸς. Ἡ ἀνάληψη παρουσιάζει τὴν εἴσοδο τοῦ Ἰησοῦ στὸν οὐράνιο κόσμος τὴν 42ῃ ἡμέρᾳ. Γιὰ τὸν Λουκᾶ ἡ ἀνάληψη ἐξυψώνει τὸν Ἰησοῦ ὡς Κύριο καὶ ὡς Χριστό. Ἐπίσης, ὁ Λουκᾶς πάλι προσδιορίζει ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψή του: «Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτόν»⁷¹. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ φανερώνει λατρεία πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, κάτι ποὺ οἱ Ἰουδαῖοι ἐκδήλωναν μόνο πρὸς τὸν Γιαχβέ⁷².

Στὴ συνέχεια, στὸ *Πράξ.* 1, 11 οἱ ἄνδρες ντυμένοι στὰ λευκὰ προσδιορίζουν τὸ γεγονὸς ὡς ἀνάληψη λέγοντας: «ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε [ἐμ]βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν». Ἡ στιγμὴ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάληψή Του, θὰ εἶναι ἡ στιγμὴ τῆς κρίσεως, τότε ποὺ ὅλη ἡ κτίσις θὰ ἀνανεωθεῖ καὶ θὰ γίνει καινούργια. Ὁ συμβολισμὸς ποὺ ὑπάρχει γιὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία μέσα στὴν ἀνάληψη, μπορεῖ νὰ παρότρυνε τὸν Λουκᾶ νὰ περιγράψει τὴν ἀρπαγὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῶν νεφελῶν⁷³.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Παρακλήτου σηματοδοτεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι πλέον ὁ ἐπουράνιος κόσμος ἐπικοινωνεῖ ἅμεσα μὲ τὸν ἐπίγειο. Τὸ παραπέτασμα ποὺ χώριζε τοὺς δύο κόσμους ἄνοιξε μὲ τὴν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ στὸν οὐρανόν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δόξης τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ὁ ἐρχομὸς τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ἐκχέεται πάνω στοὺς πιστοὺς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τὸ σχίσιμο τοῦ παραπετάσματος ποὺ χωρίζει τὸν οὐρανὸ ἀπὸ τὴ γῆ

Ecclesiology and Christian Cosmology, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1999, σσ. 15-40, ὅπως καὶ J. A. Fitzmyer, *The Gospel according to Luke IX-XXIV: Introduction, Translation, and Notes*, Doubleday, New York 1985.

71. Λουκ. 24, 52.

72. L. W. Hurtado, *Destroyer of the Gods: Early Christian Distinctiveness in the Roman World*, Baylor University Press, Waco, Texas 2017, σσ. 345, ἀκόμη J. Nolland, *Luke 9:21-18:34*, Word Books Publisher, Dallas, Texas 1993 καὶ J. B. Green, *The Gospel of Luke*, ὁ.π., σσ. 859-863.

73. M. Turner, *Power from on High: The Spirit in Israel's Restoration and Witness in Luke - Acts*, Sheffield Academic Press, Sheffield 1996, σ. 278 καὶ F. Bovon, *Luke the Theologian*, Baylor University Press, Waco, Texas 2005, σ. 123 κ.έ.

ἐπιτυγχάνεται με τὴν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ μία ἔννοια πλέον ὁ οὐρανὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ εἰσβάλλει στὴν γῆ, ἀποδομώντας με αὐτὸν τὸν τρόπο τὶς προηγούμενες προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ κάνουν τὸ ἀντίθετο⁷⁴.

Ὅπως ἀναφέρθηκε, ἡ κοσμολογία τοῦ Λουκᾶ ἔχει ὡς βάση τὴν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ὅποιος δοξάζεται στὸν οὐρανό. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὁ Λουκᾶς τὸ προετοιμάζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Θεὸς στέλνει ἀγγέλους νὰ ἀναγγεῖλουν τὴν γέννησή Του, ἐνῶ τὸ Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ ποὺ σὲ διάφορες στιγμὲς ἐμπνέει τὸν λόγο τῶν παρευρισκόμενων⁷⁵. Ὁ Ἰησοῦς ἐνδυναμώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ ἤδη ξέρουμε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν βαπτιστὴ ὅτι αὐτὸς ποὺ ἔρχεται θὰ βαπτίζει με τὸ Πνεῦμα⁷⁶.

Κατὰ τὴ σταύρωση καὶ τὴν ταφὴ τοῦ Ἰησοῦ πάλι, βλέπουμε ὄντα ποὺ δὲν ἀνήκουν στὴ σφαῖρα τοῦ ἐπίγειου κόσμου, ὅπως καὶ παρόμοια φαινόμενα νὰ διενεργοῦνται. Τὸ σκότος στὸν σταυρὸ θέλει νὰ δείξει τὴν παροδικὴ νίκη καὶ ἐπικράτηση τοῦ κακοῦ⁷⁷. Στὸ μέσο τοῦ σκότους τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σχίζεται στὰ δύο, ἓνα στοιχεῖο ποὺ ἀναλύσαμε ἤδη, σὲ αὐτὴν ὅμως τὴν περίπτωσι ἡ σκηνὴ αὐτὴ τῆς διήγησις στὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιο μπορεῖ νὰ θέλει νὰ δείξει ὅτι τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων δὲν εἶναι πλέον ὁ τόπος ὅπου κατοικεῖ ὁ Θεός⁷⁸.

Τέλος, στὸ κενὸ μνήμα οἱ γυναῖκες συναντοῦν δυὸ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄγγελοι καὶ ἀνακοινώνουν τὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ με τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ οἱ ἄγγελοι ἀνακοίνωσαν τὴ γέννησή Του⁷⁹. Τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιο προετοιμάζει τοὺς ἀναγνώστες τοῦ γιὰ νὰ ὀλοκληρώσει τὴν εἰκόνα τῶν γεγονότων στὶς Πράξεις, με τὴ λεπτομερῆ περιγραφὴ τῆς

74. H. D. Buckwalter, *The Character and Purpose of Luke's Christology*, Cambridge University Press, New York - Cambridge 2005, σσ. 182-184.

75. Λουκ. 1, 41-45, 67-79· 2, 25-32. F. Bovon, ὁ.π., σσ. 225 κ.έ., ἀκόμη, D. L. Bock, *Luke*, vol. I: 1:1-9:50, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan 1994, σσ. 29-42.

76. Λουκ. 3, 16. M. Γκουτζιούδης, ὁ.π., σσ. 171-208.

77. J. B. Green, ὁ.π., σσ. 745-800 καὶ A. A. Just, ὁ.π., σ. 368.

78. R. Brown, *The Death of the Messiah: from Gethsemane to the Grave*, vol. I: A Commentary on the Passion Narratives in the Four Gospels, Doubleday, New York 1994, σσ. 1042 καὶ I. H. Marshall, *The Gospel of Luke: a Commentary on the Greek text*, The Paternoster Press – Mm. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan 1978.

79. D. L. Bock, *A Theology of Luke's Gospel and Acts*, ὁ.π., σσ. 150-159 καὶ L. T. Johnson, ὁ.π., σ. 49 κ.έ.

Ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ⁸⁰. Περιγράφει φαινόμενα τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴν εἴσοδο τοῦ ἐπουράνιου κόσμου στὸν ἐπίγειο. Οἱ ἄγγελοι λειτουργοῦν μέσα στὴν ἀφήρηση κυκλώνοντας τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἐπίγειας δράσης τοῦ Ἰησοῦ, δηλώνοντας ἔτσι ὅτι θὰ συνεχίσουν νὰ στηρίζουν τὴν Ἐκκλησίαν στὸ ἔργο της. Τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο ἐνδυνάμωσε καὶ στηρίξε τὸν Ἰησοῦ κατὰ τὴ δράση του, θὰ δυναμώσει καὶ τοὺς πιστοὺς στὴν ἀποστολὴ τους⁸¹.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἰησοῦ δίπλα στὸν Θεὸ παρουσιάζει μία θεολογικὴ ἀλλαγὴ ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ἀντιλαμβάνονται οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεό. Ὁ Θεὸς γίνεται ἀντιληπτὸς μέσῳ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, στὰ ἔθνη καὶ στοὺς Ἰουδαίους: «ἀλλὰ λήμψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ [ἐν] πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς»⁸². Μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπο ὁ Λουκᾶς ὀλοκληρώνει καὶ ἐδραιώνει τὴν παρουσίαν τῆς κοσμολογίας του. Θέλει νὰ δείξει ὅτι ἡ ἀλλαγὴ ποὺ φέρνει στὸν κόσμον ὁ Ἰησοῦς δὲν περιορίζεται μόνο στὴν ἴδια τὴν κτίση, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὴν ἀνθρώπινη νοοτροπία⁸³. Ἡ θεολογία, ἡ ἀντίληψη τοῦ θείου καὶ τοῦ κόσμου ἀνοικοδομοῦνται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἀνανεώνονται μέσα στὰ πλαίσια τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία γίνεται δυνατὴ μέσα ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα. Οἱ πιστοὶ καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐγκαταλείπονται, ἀλλὰ ὁ οὐρανὸς εἰσβάλλει πλεόν στὸν ἐπίγειο κόσμον γιὰ νὰ βοηθήσει στὴν ἀνακαίνιση καὶ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

4. Ἡ κοσμολογία στὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιο

Ἡ κοσμολογικὴ γλῶσσα τοῦ Ἰωάννη, τόσο στὸ εὐαγγέλιο ὅσο καὶ στὴν ὑπόλοιπη ἰωάννεια γραμματεία, εἶναι ἰδιαίτερη⁸⁴. Ἐντονα στοιχεῖα

80. R. H. Stein, *ὁ.π.*, σσ. 624-625.

81. J. T. J. T. Pennington – S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σ. 67.

82. Πράξ. 1, 8. Βλ. F. Bovon, *ὁ.π.*, σσ. 352-354, καὶ εἰδικὰ γιὰ τὶς θέσεις τῶν συγγραφέων πάνων στὸ ζήτημα βλ. *ὁ.π.*, σσ. 366-387.

83. M. D. Goulder, *ὁ.π.*, καὶ D. P. Moessner, *Luke the Historian of Israel's Legacy, Theologian of Israel's 'Christ'*, Walter de Gruyter GmbH, Berlin – Boston 2016, σ. 339.

84. H. N. Ridderbos, *The Gospel According to John: A Theological Commentary*, William B.

δυϊσμοῦ διέπουν τόσο τὸ εὐαγγέλιο, ὅσο καὶ τὸ σύνολο τῆς ἰωάννειας γραμματείας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ προσδιορίζουν καὶ χαρακτηρίζουν τὴν εἰδικὴ γλῶσσα τοῦ Ἰωάννη, ὅπως καὶ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς κοσμολογίας του⁸⁵. Ἀναμφίβολα ἡ κοσμολογία τοῦ Ἰωάννη φέρει μιὰ μοναδικότητα, εἰδικὰ ἐὰν συγκριθεῖ μὲ τοὺς συνοπτικοὺς εὐαγγελιστές⁸⁶.

Ἡ λέξη κόσμος στὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιο συναντᾶται 78 φορές περίπου καὶ ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ φυσικοῦ, κόσμου ὅπως τὸν καταλάβαιναν οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες· τῆς φυσικῆς τάξεως δηλαδὴ ποὺ ὑπάρχει μέσα στὸ σύμπαν, ἀντίθετα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ κόσμου ὅπως τὸν καταλάβαιναν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐννοώντας τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ⁸⁷. Ὁ Ἰωάννης δείχνει νὰ κατανοεῖ τὴν ἐλληνικὴ ἀντίληψη τοῦ κόσμου «καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί»⁸⁸. Ἐνα ἀκόμη παράδειγμα αὐτῆς τῆς κατανόησης εἶναι ὁ τρόπος ποὺ τελειώνει τὸ εὐαγγέλιο: «ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδ' αὐτόν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία»⁸⁹. Μποροῦμε ἐπομένως νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ κόσμου δὲν περιοριζόταν ἀποκλειστικὰ στὰ σύνορα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἔφθανε μέχρι καὶ τὸν ἐπουράνιο κόσμον, συνδυάζοντας τὴν κατανόηση τῆς ὑπαρξῆς τόσο σὲ ἰουδαϊκὸ ὅσο καὶ σὲ ἐλληνικὸ ἐπίπεδο⁹⁰.

Ὅμως, σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀρχίζει νὰ περιορίζεται ἡ πιὸ βέβαιη ἀπόδοση τῆς ἔννοιας τοῦ κόσμου, διότι ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται ὁ δυϊσμός καὶ νὰ ἐπηρεάζει ἄμεσα τὸ κείμενο⁹¹. Ὁ δυϊσμός τοῦ Ἰωάννη διαφέρει ἀρκετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον τῶν συνοπτικῶν. Στὰ συνοπτικὰ εὐαγγέλια βλέπουμε

Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan - Cambridge 1997, σσ. 1-16.

85. F. Hahn, *Theologie des Neuen Testaments*, Mohr Siebeck, Tübingen 2011, σ. 586 κ.έ.

86. L. Morris, *The Gospel According to John*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1989, σ. 49 κ.έ.

87. C. K. Barrett, *The Gospel According to St. John: an Introduction with Commentary and Notes on the Greek Text*, The Westminster Press, Philadelphia 1978, σ. 508.

88. Ἰω. 17, 5. G. R. Beasley-Murray, *John*, Word Books Publisher, Waco, Texas 1987, σσ. 297-298.

89. Ἰω. 21, 25. C. S. Keener, *The Gospel of John. A Commentary*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan 2003, σσ. 1240-1242.

90. A. J. Köstenberger, *Encountering John*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan 2004, σσ. 24-26.

91. G. Lakoff – M. Johnson, *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago & London 1980.

νὰ ὑπάρχει δυῖσμός στὸν τωρινὸ αἰῶνα ἀλλὰ καὶ στὸν αἰῶνα ποὺ πρόκειται νὰ ἔλθει. Στὸν Ἰωάννη ὅμως ὁ δυῖσμός ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἄνωθεν καὶ τοῦ κάτωθεν κόσμου⁹².

Βέβαια, ὁ δυῖσμός δὲν ἔχει νὰ κάνει μόνο μὲ τὴν ἔνωση ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀνάδειξη δύο ἀντίθετων θέσεων: τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι, ἡ σὰρκα καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπως καὶ ἡ ἀλήθεια μὲ τὸ ψεῦδος⁹³. Τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι ὡς φυσικὰ σύμβολα ἔχουν ποιητικὴ χροιά ἀκόμη καὶ στὰ κείμενα τοῦ Κουμράν. Ὑπάρχουν γιὰ νὰ συμβολίζουν τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, ἐνῶ ταυτόχρονα παραπέμπουν σὲ διαρκεῖς ἀντιλήψεις⁹⁴. Ὁ Ἰωάννης περιγράφει τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἰησοῦ σὰν φῶς τὸ ὁποῖο σχίζει τὸ σκοτάδι. Αὐτὴ ἡ κοσμικὴ γλῶσσα παρουσιάζει τὴ δύναμη καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἐμφανιστεῖ ὁ Ἰησοῦς, κάτι ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σύνολο τῆς ἰωάννειας γραμματείας. Ἐπίσης, ὁ ὀντολογικὸς δυῖσμός μεταξὺ φωτὸς καὶ σκότους διαμορφώνει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἀκροατὲς προσλαμβάνουν τὸν δικό τους προσωπικὸ ρόλο μέσα στὸν κόσμος καὶ πρὸς τὸν Θεό⁹⁵.

Στὴ συνέχεια ἔχουμε τὴ σὰρκα καὶ τὸ πνεῦμα, ἓνας διαχωρισμός ποὺ ὑπῆρχε ἀρκετὰ ἐντονὸς ἰδιαίτερα στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία. Στὴ φιλοσοφία αὐτὴ ἡ σὰρκα, τὸ σῶμα δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι φορέας ἁμαρτίας καὶ μιάσματος. Γιὰ τὸν Ἰωάννη κάτι τέτοιο ὅμως δὲν ἰσχύει, διότι ἂν καὶ χρησιμοποιεῖ ἀνάλογες ὁρολογίες δὲν τὶς φορτίζει μὲ τὸ ἴδιο περιεχόμενο. Ἡ σὰρκα γιὰ τὸν Ἰωάννη δὲν εἶναι φορέας ἁμαρτίας, ἀλλὰ γεννᾷ σὰρκα. Μόνο τὸ πνεῦμα εἶναι αὐτὸ ποὺ γεννᾷ πνεῦμα⁹⁶: «τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν»⁹⁷.

Στὴν ἀνάλογη σφαῖρα μὲ τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι βρίσκεται ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ψεῦδος, ἐννοεῖς οἱ ὁποῖες καὶ αὐτὲς ὑπάρχουν στὴν ἰωάννεια γραμματεία. Ἡ ἀλήθεια ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸν Θεὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς

92. R. Brown, *The Gospel According to John (i-xii)*, Doubleday, Garden City, New York 1966, σσ. 347.

93. L. Morris, *ὁ.π.*, σσ. 102 (ὑποσ. 85) καὶ 211-212.

94. R. Brown, *ὁ.π.*, σ. 515 καὶ J. F. McHugh, *John 1-4*, Gr. N. Stanton (ed.), T & T Clark, London – New York 2009.

95. C. R. Koester, *Symbolism in the Fourth Gospel: Meaning, Mystery, Community*, Fortress Press, Minneapolis 2003, σ. 172.

96. J. T. J. T. Pennington – S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σσ. 77-78.

97. *Ιω.* 6, 63.

εἶναι ἡ ἀλήθεια⁹⁸, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἰω. 16, 13⁹⁹. Στὴν ἀντίθετη πλευρὰ ὑπάρχει τὸ ψεῦδος, ὅπου ἀνήκουν ὅλες οἱ ἀντίθεες δυνάμεις ποὺ μάχονται τὸν Θεὸ καὶ τὴν κοσμικὴ τάξη.

Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος δὲν θὰμποροῦσαν φυσικὰ νὰ ἐξαιρεθοῦν ἀπὸ τὸν δυϊκὸ συμβολισμό τοῦ Ἰωάννη. Τὸ κύριο ἐνδιαφέρον τοῦ Ἰωάννη δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ ἡ ζωὴ ποὺ φέρνει μαζί Του, διότι εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ¹⁰⁰. Ἡ ζωὴ εἶναι ἀπόλυτα συνδεδεμένη μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῶ ὁ θάνατος μὲ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ αὐτόν. Οἱ δύο αὐτὲς ἔννοιες ὑπάρχουν ὡς κοσμικὲς δυνάμεις μέσα στὸ σύμπαν τῆς ὑπαρξῆς καὶ τὴν ἐπηρεάζουν σὲ μεγάλο βαθμό¹⁰¹. Ὁ Ὑῖος εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ζωῆς¹⁰² καὶ μποροῦμε, ἀπὸ τὸν εἰσαγωγικὸ ὕμνο τοῦ εὐαγγελίου, νὰ συνειδητοποιήσουμε ἄρκετὰ στοιχεῖα, διότι στὸν ὕμνο αὐτὸν στηρίζεται ὅλη ἡ θεολογία καὶ ἡ κοσμολογία τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου¹⁰³. Οἱ ἔννοιες ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου ἐκτυλίσσονται μέσα στὴν ἀφήγηση καὶ ἀποκαλύπτουν τὶς κοσμικὲς ἀλήθειες ποὺ ἀναφέρουν, περιγράφοντας τὰ βαθύτερα νοήματά τους.

Τὸ κοσμικὸ δρᾶμα τοῦ εὐαγγελίου μᾶς παρουσιάζει δύο ἱστορίες, αὐτὴν τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος καὶ ἐκείνη τῆς Ἐκκλησίας¹⁰⁴. Ἄν καὶ τὸ εὐαγγέλιο ἀναφέρεται σὲ αὐτὲς τὶς δύο ἱστορίες καὶ ἐπεκτείνεται σὲ αὐτές, δὲν περιορίζεται στὰ γεωγραφικὰ καὶ ὑπαρξιακὰ ὅρια ποὺ ἀναφέρει ἀλλὰ τείνει νὰ ἐπεκτείνεται σὲ μία ἄχρονη ὄντολογικὴ καὶ κοσμικὴ πραγματικότητα¹⁰⁵. Ὅλη ἡ ἐπίγεια δράση τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἓνα κοσμικὸ ταξίδι πρὸς τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ. Ὁ συμβολισμὸς τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερα παρουσιάζεται μέσα στὴ διήγηση τῆς ἐπιγείου δράσεως τοῦ Ἰησοῦ¹⁰⁶.

98. Ἰω. 17, 3· 14, 6. Βλ. H. N. Ridderbos, *ὁ.π.*, σ. 549 καὶ Jo-Ann A. Brant, *John*, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan 2011, σ. 224.

99. L. Morris, *ὁ.π.*, σσ. 699-701.

100. Ἰω. 1, 4. J. F. Mchugh, *ὁ.π.*, σσ. 14-17.

101. R. Brown, *ὁ.π.*, σ. 506.

102. Ἰω. 1, 3.

103. A. J. Köstenberger, *ὁ.π.*, σσ. 36-40.

104. B. Lindars, *The Gospel of John*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Marshall, Morgan & Scott Publ. Ltd., London 1986, σσ. 56, 59 καὶ 60.

105. Adele Reinhartz, *The Word in the World: the Cosmological Tale in the Fourth Gospel*, Scholars Press, Atlanta, Georgia 1992, σσ. 4-5 κ.έ.

106. Γιὰ τὴν ἐπίγεια δράση τοῦ Ἰησοῦ στὸ εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη βλ. A. J. Köstenberger,

Ἡ ὀλοκλήρωση τῆς ἐπιγείου δράσεως τοῦ Ἰησοῦ σηματοδοτεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς δράσεως τῶν ἀποστόλων, τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀποστολῆς καὶ ἡ ἀγάπη Του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀποκαλύπτεται μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ¹⁰⁷. Τὸ ἔργο τοῦ Υἱοῦ δὲν εἶναι νὰ ἐκπληρώσει τὸ θέλημά Του, ἀλλὰ τὸ θέλημα Αὐτοῦ ποὺ τὸν ἔστειλε καὶ νὰ ἀποκαλύψει τὸν λόγο Του. Ἡ ἀναφορὰ στὸν ἀποστολέα καὶ τὸν ἀποστελλόμενον καὶ ἡ σχέση ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ θὰ ὑπάρξει ἀργότερα στὸ εὐαγγέλιο μεταξὺ τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν μαθητῶν Του¹⁰⁸.

Ὁ Λόγος ἔρχεται στὸν κόσμον καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα κοσμολογικὸ γεγονός ἀπὸ μόνο του. Ἡ ἔξοδος ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον θέλει τὸν Ἰησοῦ νὰ ἐπιστρέφει στὴν προτεραιὰ Του κατάσταση. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῆς Ἀναλήψεως, ὅπως μᾶς περιγράφεται στὸ εὐαγγέλιο, ὥστε νὰ ὀλοκληρωθεῖ ὁ κοσμικὸς κύκλος δράσεως τοῦ Ἰησοῦ¹⁰⁹. Κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, ἡ ἀποστολὴ τοῦ Λόγου ὀλοκληρώθηκε, ὅχι ὅμως καὶ τὸ κοσμικὸ δρᾶμα, διότι ἡ σημασία τῆς συνεχίζεται καὶ ἐκφράζεται μὲ τρεῖς διαφορετικούς τρόπους: Πρῶτον, ἡ ἀποστολὴ τοῦ Υἱοῦ συνεχίζεται μέσῳ τῶν μαθητῶν: «εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς»¹¹⁰. Δεύτερον, ὁ ἐρχομὸς τοῦ Παρακλητοῦ θὰ συνεχίσει τὸ ἔργο τοῦ Υἱοῦ καὶ θὰ βοηθήσει τοὺς πιστοὺς καθοδηγώντας τους καὶ θυμίζοντάς τους τὸν Λόγον¹¹¹: «ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν [ἐγώ]»¹¹². Τέλος, ὁ Λόγος θὰ ἐπιστρέφει γιὰ νὰ πάρει μαζί Του τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μία ἔννοια, ὅπως ὁ Υἱὸς κατάφερε τὴν κοσμικὴ νίκη ὀλοκληρώνοντας τὴν ἀποστολὴν Του, τὸ κοσμικὸ δρᾶμα συνεχίζεται γιὰ ὅποιον ἔλαβε τὸν

δ.π., σ. 51 κ.έ., ὅπως καὶ G. R. Beasley-Murray, δ.π., σ. 18 κ.έ.

107. Teresa Okure, *The Johannine Approach to Mission: A Contextual Study of John 4:1-42*, Mohr Siebeck, Tübingen 1998, σ. 23.

108. B. Lindars, δ.π., σσ. 619, 621-623 καὶ ἰδιαίτερα 637-638.

109. C. S. Keener, δ.π., σσ. 1240-1242.

110. Ἰω. 20, 21. H. N. Ridderbos, δ.π., σσ. 642-643.

111. A. Reinhartz, δ.π., σ. 24· ἀκόμη γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ Λόγου βλ. L. Morris, δ.π., σσ. 115-125 καὶ C. K. Barrett, δ.π., σσ. 333-352 καὶ 378-386.

112. Ἰω. 14, 26. Jo-Ann A. Brant, δ.π., σ. 216.

Λόγο καὶ ἔγινε τέκνο τοῦ Θεοῦ. Ἡ συμμετοχὴ στὸ δράμα συνεχίζεται γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ Ἰωάννη¹¹³.

Τὸ ζήτημα τῆς κοσμολογίας στὸν Ἰωάννη δὲν εἶναι τὸ τέλος ἀλλὰ ἡ ἀρχή. Οἱ συνοπτικοὶ ὁδηγοῦν τὸν ἀναγνώστη στὸν σταυρό, κάτι ποὺ κάνει καὶ ὁ Ἰωάννης. Ἀλλὰ ἂν καὶ οἱ συνοπτικοὶ ξεκινοῦν τὴν ἱστορία τοὺς στὸν ἱστορικὸ χρόνο τῆς Ἰουδαίας, ὁ Ἰωάννης ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεως, σὲ ἓνα ἄχρονο γίγνεσθαι στὸ ἐπίκεντρο τοῦ σύμπαντος. Γιὰ τὸν Ἰωάννη, μόνο μία κοσμικὴ πρόσληψη τοῦ Ἰησοῦ (ἢ καλύτερα ἂς ποῦμε μόνο μία κοσμικὴ πρόσληψη τῆς ἴδιας τῆς χριστιανικῆς πίστεως) μπορεῖ νὰ ἐκφράσει αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ σημαίνει νὰ εἶναι κάποιος χριστιανός¹¹⁴. Ἀντὶ νὰ γίνεи προσέγγιση τῆς ἰωάννειας γραμματείας σὲ ἓνα καθαρὰ θεολογικὸ ἢ κοινωνιολογικὸ μοτίβο, εἶδαμε τὸ κοσμικὸ δράμα τὸ ὁποῖο ἐξυπηρέτησε τὴν παρουσίαση τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς πίστεως ὅπως αὐτὴ παρουσιάστηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη. Ὁ Ἰωάννης ἀφηγεῖται ἓνα κοσμικὸ δράμα σχετικὰ μὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὡς τὸν Λόγο τῆς ζωῆς. Ἡ ἀλήθεια ἔχει διακλαδώσεις καὶ δρόμους ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ὁλοκλήρωση τοῦ κοσμικοῦ ταξιδιοῦ¹¹⁵.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικὰ λοιπόν, εἶδαμε ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ μυστήρια καὶ κρυφὲς ἀλήθειες. Τὶς ἀλήθειες αὐτὲς προσπάθησαν νὰ παρουσιάσουν μὲ τὶς θεολογικὲς τοὺς προσεγγίσεις οἱ εὐαγγελιστές. Ὁ κόσμος, κατὰ τοὺς εὐαγγελιστές, ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὸν Ἰησοῦ καὶ τὴν παρουσία Του σὲ αὐτόν, τόσο στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα ὅσο καὶ στὴν αἰδία ὑπαρξή. Τὸ σύμπαν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ λαμβάνουν χώρα κατὰ τὴν ἐπίγεια δράση τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ εἵσοδος τοῦ Ἰησοῦ σηματοδοτεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀλλαγῆς, τῆς μεταμόρφωσης, τῆς ἀνανέωσης, ἐνῶ ἡ ἔξοδός Του ὁλοκληρώνει τὸ πρῶτο στάδιο αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς.

113. B. Lindars, *ὁ.π.*, σσ. 42, 442 καὶ 496.

114. R. Brown, *The Community of the Beloved Disciple*, Paulist Press, New York, Mahwah 1979, σσ. 43-47, 63-65 καὶ 135-137.

115. J. T. J. T. Pennington – S. M. McDonough, *ὁ.π.*, σσ. 87-88 καὶ 89.

Ἡ ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ λαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία στὰ κατὰ Λουκᾶν καὶ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλια. Θέλει νὰ δείξει ἔμπρακτα τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνανέωσης τοῦ κόσμου μαζί με τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀποστόλων. Ἡ ἐπενέργεια τοῦ Πνεύματος διαδραματίζει ρόλο καὶ αὐτὴ στὴν κοσμικὴ ἀνανέωση, διότι τὸ Πνεῦμα βοηθᾷ καὶ καθοδηγεῖ τοὺς πιστοὺς τοῦ Θεοῦ. Παρὰ τὶς ἐμφανεῖς ἐπιρροῆς ποὺ ὑπάρχουν ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ παράδοση, οἱ εὐαγγελιστὲς ἐπεξεργάζονται τὸ περιεχόμενο τῶν σχετικῶν ἐννοιῶν μετέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ ἀποδώσουν σὲ αὐτὲς ἓνα νέο, μοναδικὸ νόημα.

Ἐπίσης, οἱ ἀναλογίες ποὺ ὑπάρχουν στὸν πολιτικο-θρησκευτικὸ κόσμον ἐπηρεάζουν ἄμεσα τὴ σφαῖρα τοῦ σύμπαντος γενικώτερα. Αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον καὶ ὑπάρχει στὸν Μᾶρκο. Τὸ σύμπαν ὅμως, παρὰ τὴν διαφορετικότητα ποὺ φέρει, ἐπηρεάζεται ἄμεσα ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ ἱστορικὸς χρόνος εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνα μέρος τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐλέγχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ με σκοπὸ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ σχεδίου Του.

Τέλος, ἡ ἔνωση μεταξὺ πνευματικοῦ καὶ ὑπαρξιακοῦ σύμπαντος ἐπιτυγχάνεται με γνώμονα τὸν Ἰησοῦ. Ὁ Θεὸς σχίζει τὸν οὐρανὸ καὶ προσεγγίζει τὸν ἄνθρωπον φέροντας μία νέα γένεση, μία ὀλικὴ ἀνανέωση τῆς ὑπάρξεως ποὺ ἀλλάζει τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὅποιον ὁ ἄνθρωπος προσεγγίζει τὸν Θεό. Ἡ κοσμικὴ τάξη ἀναδεικνύεται στὸ ἔργο τῆς θείας οἰκονομίας καὶ ὁ νέος ρόλος τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ θέλει νὰ προσεγγίσει τὸν Θεό, ἀποκαλύπτεται καὶ ἐνισχύεται. Τὸ κοσμικὸ δράμα συνεχίζεται γιὰ κάθε πιστὸ ποὺ θέλει νὰ ἀκολουθήσει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ὁλοκληρωθεῖ κατὰ τὴν μέλλουσα κρίση.

SUMMARY

The Cosmology of the Canonical Gospels

By Anastasios Aslanidis, *PhD*
Aristotle University of Thessaloniki

Cosmology and cosmos in general are an important aspect of our society, even though most of the time becomes disregarded. Cosmology fashions the way people understands and intakes, the world. The particular perception of the universe, especially by the ancient civilizations, generally shaped the approach of man to theological, philosophical, but also everyday issues. There is no doubt that the universe and the formation of existence, played a decisive role for the people of antiquity. It also plays a major role for the people today, even though many disregard that fact. Thus, all ancient civilizations and especially those that existed in the Middle East, presented a cosmological view of the universe. This also happens in the case of the four Evangelists, Mark, Matthew, Luke and John, who through their gospels presented in their own way, their own view of the universe. The Evangelists present a unique and quite original perception of the universe, which, although they receive influences from various traditions, they manage to render a special and purely personal perception of it. This reception of the Evangelists structures a new way of perceiving the universe, which, gives meaning to the existence of man. The reception of the universe, although present in the Canonical Gospels, is not easily perceived. However, the Evangelists weaved these elements in their narration, which structure a new cosmology based on the person of Jesus and his special relationship with man. These cosmological elements of the Gospels which communicate with the theology of each Evangelist, present a new world, a new universe. Not only does this new perception completely changes the way people perceive the world and God, but also alters their role in the universe. Finally, through the Gospels and their theology, the role of the human being in existence is understood. In this way, man finds meaning and wholeness.